

Akademie výtvarných umění v Praze

Studijní program Výtvarná umění

Ateliér Nová Média II

DIPLOMOVÁ PRÁCE

TOHLE TÉMA SE MĚ NETÝKÁ

THIS IS NOT MY BUSINESS

Vypracovala: Karolína Schön

Vedoucí diplomové práce: MgA. Kateřina Olivová Ph.D.,

Mgr. et Mgr. Darina Alster

Oponent*ka diplomové práce: Kolektiv Lilky_60200

Akademický rok 2023/2024

I. DREAMING OVER THE POST-BURNOUT WORLD

Karolína Schön

- Věk 25 let
- Umělkyně, produkční, lektorka, promítačka, fotografka, grafička.

Do budoucna by si chtěla osvojit pozici osvětlovačky, sociální pracovnice,...

Dala by se označit jako neúnavný průzkumník, který touží po objevování a prozkoumávání všech možných oblastí života. Její zájem o různorodé aktivity a témata jí nedovoluje setrvávat pouze u jedné činnosti; místo toho se ponořuje do různých sfér, aby objevila jejich různé aspekty. Mezioborový přístup jí poskytuje širší perspektivu a porozumění, které potřebuje k tomu, aby realizovala své ambice a uskutečnila své cíle. Její vnitřní aktivismus ji pak vede k hledání smyslu a záměru v každé činnosti, kterou podniká, a hledání způsobů, jak přispět k pozitivní změně ve světě. V konečném důsledku si přeje přispět k záchraně světa a přinést do něj pozitivní změny.

Ale ve skutečnosti je jen unavená.

Unavená a apatická.

Potřebovala by se zastavit.

Zastavit a nabrat sílu.

Asi je vyhořelá.

Anna Chrtková

- Věk 29let
- Umělkyně, kurátorka, scénografka.

Svým přístupem k životu by se dala nazvat rozhodnou, ale celkem roztěkanou bytostí. Snaží se dělat to, co ji baví. To znamená, že toho dělá hodně. Už je unavená tím, kolik toho musí každý měsíc vyrobit. Nebo vymyslet, aby to vyrobil někdo jiný. Jednou je to maketa pokoje z překližky a jeklu 30x30 v měřítku jedna k jedné. Potom zase obrovské šaty, něco mezi královnou Toe Lo a drag queen Mariam. A pak zase něco jako kmen z polystyrenu, nastříkaný, ale pořád ne kmen. Tohle by teda do divadla nedala, ale ve whitecubu je to jako kritika realismu. Posthumanismus, materialismus, nová romantika.

Občas mezi tím vším vidí paralely. Má pocit geniálního napojení na svět okolo. Instituce, systém, akademie. Stačí jenom znát jazyk. A ona se je všechny hodně rychle učí.

Většinou je ale jenom unavená.

Matyáš Grimmich

- Věk 28 let
- Umělec, facilitátor.

Přeskakuje mezi uměním a prací se skupinami a snaží se obě oblasti propojit, protože každá z nich mu samostatně nedává smysl. Usiluje o to, aby v obou oblastech odváděl kvalitní práci, ale občas má pocit, že obě trochu šidí. Ráno pracuje pro neziskovku na školách, kde řeší konflikty. Odpoledne ve vlaku se snaží psát texty. V noci se budí nervózní, zda něco nepokazil.

„Snaží se být kreativní, tzn. inovativní, flexibilní, asertivní, nápaditý, soběstačný, slušný, ale ne nepřizpůsobivý, vychytralý, zneužívající, závislý, agresivní a hlasitý, hlasitě se dožadující.“¹

Většinou je však jenom unavený.

Všichni tři se dnes vydali na cestu. Možná jdou do práce. Ani jeden ale nemá žádné stabilní místo, ve kterém by svou práci vykonávali.

Takže možná jdou na schůzku ohledně nové výstavy, projektu,...

Každý jde jiným tempem.

Anna vypadá, že zas tak nespěchá.

Jde městem, po chodníku. Rozvážně. Dává si záležet, aby její chůze vypadala, jako že má smysl. Vše je ladné a plynulé. Ale sem tam ji zasáhne bolest. Kůže, která je vyschlá se až moc napne a popraská. Ekzém. Automaticky si stáhne rukávy, aby ho skryla. Není nakažlivý, ale hodně lidem by se zdály neustále padající kousky její kůže nehygienické. Zanechává svoje kousky všude, kudy chodí.

Karolína vstala dostatečně brzy, aby vše stihla. To znamená, že se moc nevyspala. Je roztržitá, nedokáže se soustředit. Její chůze se snaží být pevná, koncentrovaná hlídá se aby šla zpřímá, ale po čase dolehne únava a její záda se zakulatí, páteř ztuhne, chůze se zpomalí. Pociťuje tlak, který ji deformuje. Ztuhlost. Teprve teď si všímá toho, že to bolí. Napjaté tělo nechce povolit.

Tempo Matyáše je jiné než obvykle. Jeho kroky jsou svižné a rozhodné, ale zároveň působí jako zoufalý pokus dohnat čas, který ztratil. Spěchá. Pokládá jednu nohu před druhou co nejrychlejším způsobem. Vypadává však z rytmu a sem tam zakopne o svou vlastní nohu. Dech nestíhá. Přejde mu, jako by nic nebylo na svém místě – nohy, ruce, paměť. Myslí jen na automatické věci, jak dýchat, jak chodit. Něco mu svírá hrudník, nadechuje se proti němu, ale tělo se brání tomu tlaku. Vzduchuje. Tak nějak vnitřně kmitá. Svaly jsou napjaté.

¹ STEJSKALOVÁ, Tereza. *Smrt umělce - ať žijí pomocnice!*. Praha : Tranzit.cz, 2023.: Tranzit.cz, 2023. ISBN 978-80-87259-59-7.

Tělo každého z nich míří do jednoho bodu. A to uspořádat společnou stávkou.² Oni samotní to ještě neví. Do jejich vědomí to ještě neproniklo. Zatím se jim hlavou honí rozličné myšlenky.

Anna jako kdyby stále toužila po nějaké vedlejší podnikatelské činnosti. Rodina, práce, rodina práce, rodina práce. Každý hledá balanc, Anna ale potřebuje mít všeho hodně, slavit hojnost, děkovat, že je ještě vůbec možný takhle driftovat mezi tím vším.³

Matyáš procítuje tu divnou bolest, nenávist, zesměšnění bolesti, zlostejnění k násilí. Všechno se to v něm mísí spolu se strachem a překvapením, jak drsná může být netečnost. Už poněkolkáté si v hlavě opakuje větu: „Největším antikapitalistickým protestem je starat se jeden o druhého a starat se o sebe.“⁴ jako by to byla nějaká posvátná mantra a únik od toho tupého signálu vycházejícího z těla.

Ale jejich těla už jsou rozhodnuta. Uspořádají stávkou. Hlubinné odbory si vezmou zpět právo na odpočinek.

Právo na lenost.

„Lenost která přináší absenci pohybu a myšlenek, oněmělý čas – totální amnézii.“⁵

Prostě a jednoduše nedělat nic.

Karolína si uvědomuje značný pokles své energie. Snaží se samu přesvědčit, že to určitě není burnout. Jelikož kdyby to byl burnout, musela by to nahlásit jako work injury – ale komu by tento úraz hlásila, když ji nikdo oficiálně nezaměstnává a když ani stát, který sám financuje umělecké vzdělávání, neuznává uměleckou práci, jako práci ve svém právním frameworku?⁶ Pociťuje, že není možné dělat věci tak jako dřív, jak byla zvyklá.

² Tímto tématem se zabývá kolektiv Claire Fontaine v textu „Ready-made umelci a lidská stávkou. Nekolik upresnění Claire Fontaine“, jenž zpochybňuje mocenské mechanismy, které formují subjekt uměleckého díla, a navrhuje radikální formu přerušení lidské aktivity jako protest proti určité formě subjektivity. Emancipační potenciál spatřuje v nečinnosti a v uvědomění si vlastní existence jako možnosti svobody.

³ BASAR, Shumon; COUPLAND a OBRIST. *The Extreme Self: Age of You*. Walther & Franz König, 2021. ISBN 978-80-87259-59-7.

⁴ HEDVA, Johanna; KOMANICKÁ, Daniela; LAZARD, Carolyn Lieba Francois a PATSAVAS, Alyson. *Iné telá.txt*. Přeložil Zuzana HRIVŇÁKOVÁ, přeložil Zuzana MIHÁLIKOVÁ, přeložil Olga PEK. .txt. [Praha]: Display - Sdružení pro výzkum a kolektivní praxi, 2018. ISBN 978-80-907883-5-0.

⁵ STILINOVIC, Mladen, „Chvála lenosti“, in: BALADRÁN, Zbynek; HAVRÁNEK, Vít; KREJCOVÁ, Vera. *Atlas transformace*, Praha: tranzit.cz, 2009, Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html///lenost/chvala-lenosti.html>. [cit. 2024-05-15].

⁶ ŠIMKOVÁ, Barbora. Why I don't enjoy making art (anymore). Online. *Etc magazine*. 2024, roč. March 2024, č. ETC.#3: Selling Out, s. 1. Dostupné z: <https://etcmagazine.art/Issue-3>. [cit. 2024-05-15].

I. TOHLE TÉMA SE MĚ NETÝKÁ

Diplomová práce s názvem *"Tohle téma se mě netýká"* se zaměřuje na komplexní problematiku vyhoření v kontextu umělecké tvorby a nejistoty v dnešním světě.

Práce se neomezuje pouze na můj osobní boj s vyhořením, ale ponořuje se do hlubin této problematiky v kontextu mého/našeho uměleckého kolektivu a mých blízkých spolupracovníků, Anny Chrtkové a Matyáše Grimmicha. Společně tvoříme kolektiv s názvem MONIKA, fungující napříč obory a využívající a ohýbající terapeutické, audiovizuální, performativní a narativní praxe operujeme jako jedno tělo, trojhlavá saň, která ve své praxi využívá text, obraz, akci i objekt jako nástroj k utváření paralelních realit, které mohou sloužit jako trenažér pro realitu. Vycházíme z experimentální umělecko-výzkumné praxe, jejímž cílem je odmítnutí individualismu, reimaginace forem komunit a plnění společných snů a přání.

Dílo je přímo ovlivněno naší samo-organizovanou rezidencí v lázeňském resortu SansSoucci [bez starostí] v Karlových Varech, kde jsme se zaměřili na institucionalizovaný odpočinek a prozkoumali vlastní touhu po regeneraci v kontextu umělecké tvorby a vyhoření. Kvůli neustálému pracovnímu nasazení jsme si dříve nedokázali najít čas na sdílení společných volných chvil a prohloubení vzájemných vazeb. Tato rezidence nám tak dala příležitost zpomalit, propojit se a sdílet naše zkušenosti s vyhořením.

Ve světě procházejícím množstvím krizí poháněného extraktivní a vyčerpávající silou kapitalistické práce atomizovaných jedinců, chceme prezentovat příběhy a obrazy ze světů, ve kterých je relax a odpočinek stále ještě možný - navzdory jeho pokřivené, monstrózní aktuální podobě.

*„Jakými způsoby se můžeme nově vztahovat k odpočinku, únavě, zotavení?
Jak bude vypadat svět po Velkém Vyhoření?“⁷*

⁷ THOMPSON, J.A. *The Great Burnout*. Walther & Franz König, 2023. ISBN 978-0645767308.

II. GRIEVING OVER THE LOST RELAX

Reflektuji osobní zkušenost s vyčerpáním a frustrací v kontextu uměleckého provozu a propojuji je s širší problematikou prekarizace, nedostatečného financování kultury a tlaku na výkon v kapitalistickém systému. Mým cílem je kriticky analyzovat toto náročné prostředí a zdůraznit důležitost odpočinku a péče o sebe jako nástrojů pro odolnost a cestu ven z vyčerpání.

Radikální péče, vytváření nových společenství, boj s individualitou, kultivování vztahů, sebepodpůrné skupiny, sdílení, křehkost... to jsou klíčová slova, která formovala mou uměleckou práci.

Otázky péče a společenského angažmá, kterým jsem se dlouhodobě věnovala, se v době pandemie covidu-19 staly novým aktivistickým trendem. A právě tato témata prosákla i do uměleckého provozu, kde po nich byla velká poptávka.

Díky tomuto nárůstu povědomí o péči a společenské odpovědnosti se mi otevřely dveře do uměleckého provozu. Následoval maraton výstav, akcí a spoluprací, které mě měly dále rozvíjet a prosadit. Postupem času jsem začala cítit, jak mě tento nekonečný koloběh uměleckého provozu vyčerpává a jak se ztrácím ve snaze uspět a zajistit si tak stabilní budoucnost.

S každou další výstavou, projektem nebo akcí jsem se více a více dotýkala reality uměleckého světa. Za tím vším se skrývala znepokojivá realita prekarizace - nízké honoráře, nejasně definované smluvní podmínky a absence základních benefitů.

Tento neustálý tlak a snaha o prosazení se vedly nakonec k následnému vyhoření a vyčerpání. Přestože jsem si uvědomovala důležitost těchto témat a jejich propojení s uměleckým provozem, musela jsem čelit vlastnímu vyčerpání a hledat způsoby, jak se s tímto stavem vyrovnat. Radost z tvorby se vytratila a dostavila se "politická deprese", jak ji popisuje autorka Ann Cvetković ve své knize "Depression, a public feeling", emocionálního vyčerpání a frustrace, který zažívají především aktivisté, akademici a další angažovaně se zapojující jedinci, kteří usilují o dosažení změn a zlepšení společnosti, politiky, světa.⁸

Jediné, co jsem potřebovala, bylo na chvíli se zastavit a v klidu se zhroutit.

„Destruktivní na vnímání pohody jako něčeho běžného, jako běžného způsobu existence je, že vnímá nemoc jako dočasnou.“⁹

⁸ CVETKOVICH, A. (2012). *Depression: A Public Feeling*. Duke University Press.

⁹ HEDVA, Johanna; KOMANICKÁ, Daniela; LAZARD, Carolyn Lieba Francois a PATSAVAS, Alyson. *Iné telá.txt*. Přeložil Zuzana HRIVNÁKOVÁ, přeložil Zuzana MIHÁLIKOVÁ, přeložil Olga PEK. .txt. [Praha]: Display - Sdružení pro výzkum a kolektivní praxi, 2018. ISBN 978-80-907883-5-0.

Musíme být produktivní, výkonní, úspěšní. Zdraví je často vnímáno a hodnoceno z pohledu toho, jak efektivně jsme schopni fungovat a přispívat k pracovnímu procesu.

Vyčerpání, negativní myšlenky, nemoci jsou často vnímány jako překážky na cestě k maximální produktivitě a úspěchu. Jsme pod tlakem se z těchto "negativních" stavů vymanit co nejrychleji, abychom byli co nejdříve zpátky na nohou, funkční, akční a hlavně produktivní, a kola kapitalismu se mohla otáčet dále, místo toho, abychom se zastavili a v tomto stavu/nemoci zůstali tak dlouho, jak naše tělo potřebuje, a opravdu se vyléčili. Snažíme se tedy co nejvíce vměstnat do této škatulky „zdravých těl“, namísto abychom tuto škatulku rozšířili, či v nejlepším případě zcela zničili. A konečně si tak dovolili ukázat svou vlastní zranitelnost, své přetížení, své strachy...

Žijeme v konkurenčním kapitalistickém prostředí, které vytváří neustálý tlak na produktivitu a výkon jedince, a tím přispívá k jeho vyčerpání, degradaci osobních prožitků a opomíjí význam individuální pohody a mentálního zdraví.¹⁰

V dnešní éře dominujícího kapitalismu se i umělecká tvorba stává součástí tržního systému, čímž se na ní klade čím dál tím větší tlak na výkon, produktivitu a konkurenceschopnost. Aby umělci, umělkyně a umělecký provoz obstáli v konkurenci a získali si prchavou pozornost publika či podporu financujících institucí, musí ze sebe často vydávat naprosté maximum, což vytváří prostředí, ve kterém není čas na pořádný odpočinek a regeneraci, natož místo pro zdravotní problémy nebo mentální vyčerpání.

Jedním z klíčových problémů tohoto vyčerpání je nedostatečné financování kultury. Kultura není vnímána pro vládu či soukromé subjekty jako prioritní, což může vést k omezení přístupu k umění a kulturním aktivitám. Dalším faktorem je nízká míra zájmu a pochopení veřejnosti pro kulturní hodnoty a aktivity. Mnoho lidí má pocit, že umění je elitářská záležitost, které nerozumí, nebo že není pro ně relevantní.¹¹ To vede k nízké podpoře projektů zaměřených na současné umění a k jejich nízké návštěvnosti, zatímco některé tradiční a komerčně zaměřené kulturní akce tuto podporu získávají.

Pocity vyčerpání a touhy po odpočinku se stávají stále významnějším tématem nejen v umělecké sféře, jak lze pozorovat například na případu ukončení festivalu Luhovaný Vincent, který se rozhodl zastavit provoz právě kvůli vyčerpání vlastních

¹⁰ ILLOUZ, E. (2013). *Cold Intimacies: The Making of Emotional Capitalism*. John Wiley & Sons.

¹¹ Návštěvnost muzeí, galerií a památníků 2022. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.statistikakultury.cz/navstevnost-muzei-galerii-a-pamatniku-2022/>. [cit. 2024-05-15].

sil a zdrojů¹². Tato problematika není omezena pouze na konkrétní události, ale reflektuje širší kontext současného uměleckého a kulturního prostředí.

„Kéž tato zpráva připomene, jak křehká je kultura právě proto, že stojí (a padá) na lidech s konečnou trpělivostí a obětavostí.“¹³

V roce 2017 spolek Skutek vydal brožuru *Sociální situace umělce/umělkyně, kurátora/kurátorky a kritika/kritičky*, jenž se zaměřuje na sociální situaci umělců/umělkyní, kurátorů/kurátorek a kritiků/kritiček a poukazuje na jejich nedostatečnou podporu ze strany státu a široké veřejnosti.

Zkušenosti s vyčerpáním a frustrací v umění bohužel zrcadlí systémové chyby a zanedbání ze strany politiky, které trápí celou českou kulturní scénu. Nedostatečná podpora ze strany státu a nízký zájem veřejnosti o umění vedou k prekarizaci umělců, nízkému ohodnocení a neexistenci smysluplného "statusu umělce".¹⁴

„Pokud tyto a jiné problémy nebudeme tematizovat, pak sociální bariéra nadané umělce, kritiky a kurátory jednoduše donutí vzdát se své práce, jelikož nejenže nebudou schopni ze svých honorářů důstojně žít, ale budou – stejně jako tomu je často již dnes – na svou práci doplácet.“¹⁵

Je rok 2024 a důležitost řešení těchto sociálních problémů spojených s prací v kultuře je pořád palčivější. Umělci/umělkyně, kurátoři/kurátorky a kritici/kritičky se pořád potýkají s nedostatkem politické podpory. Jejich nasazení a úsilí je nedostatečně finančně ohodnocené a dalo by se říci, že honoráře jsou mnohdy jen symbolické (v tom lepším případě) nebo nulové.

Schválená novela zákona o statusu umělce a umělkyně z roku 2024 je v tomto ohledu spíše zklamáním. Namísto komplexního řešení problémů umělců se zaměřuje pouze na formální registraci, která sama o sobě nepřináší žádné reálné benefity. Umělci se i nadále potýkají s nízkými honoráři, nejistotou příjmu a absencí základních benefitů. Zároveň se zvyšují odvody pro OSVČ, což negativně dopadá na nízkopříjmové umělce a dále prohlubuje jejich prekarizaci.

¹² Luhovaný Vincent, konaný v lázeňském městě Luhačovice na Moravě, byl multižánrový festival současného umění a kultury, který v sobě snoubil divadelní představení, hudební vystoupení, výtvarné instalace, filmové projekce a literární večery. Festival se stal důležitou součástí kulturního života v Luhačovicích a přispíval k oživení lázeňského prostředí z něhož také vycházel.

¹³ Luhovaný Vincent, jak jej známe končí. Online. *Festival Luhovaný Vincent*. 2017. Dostupné z: <https://www.luhovanyvincent.cz/luhovany-vincent-jak-jej-zname-konci/>. [cit. 2024-05-15].

¹⁴ BARTLOVÁ, Anežka. Jak to vypadá se statusem umělce? Online. 2024, s. 1. Dostupné z: <https://artalk.info/news/jaky-muze-byt-status-umelce>. [cit. 2024-05-15].

¹⁵ Sociální situace umělce/umělkyně, kurátora/kurátorky a kritika/kritičky. Online. *Spolek Skutek*. 2017, s. 3. Dostupné z: <https://spolekskutek.cz/project/socialni-situace/>. [cit. 2024-05-15].

Tato nejistota může vést k postupnému vyprazdňování umělecké scény, kterého jsme pomalu a jistě svědky, kdy pozorujeme končící festivaly, uzavírání kulturních prostorů a rušení ateliérů na uměleckých vysokých školách.

„Pokud nejsme úspěšní, je to jen naše vina, protože jsme se dostatečně nesnažili. Systém postavený na maximalizaci úsilí a zároveň malých šancích na úspěch nutně produkuje psychické nemoci.“¹⁶

V takovém prostředí, které je podřízené výkonu se odpočinek stává luxusní komoditou, kterou si málo kdo může dovolit. Odpočinku věnujeme jen minimum pozornosti, jako by toto potřebné zastavení se znamenalo určitou porážku a důkaz toho, že věci nemáme pod kontrolou a nezvládáme je.

Avšak možná bychom měli změnit perspektivu a začít klást větší důraz na odpočinek. Může odpočinek sloužit jako nástroj rezistence vůči tlaku na neustálý výkon?

¹⁶ FISHER, Mark. *K-punk: výběr z textů*. Přeložil Ondřej TRHOŇ, přeložil Jan TRNKA. [Ostrava]: Ostravská univerzita, Fakulta umění, [2022]. ISBN 978-80-7599-253-6.

III. RADICAL CHILL

Jejich těla se setkala ve společném bodě. Mají prázdný výraz v tváři.

*„Největším antikapitalistickým protestem je starat se jeden o druhého a starat se o sebe.“*¹⁷ doznívalo v hlavě každého z nich. Jakoby to byl pozdrav, který však nikdo nevyslovil nahlas.

Před nimi se zjevuje budova s nápisem: lázně SansSoucci [bez starostí].

Anna, Matyáš a Karolína vstupují společně dovnitř. Nejsou si jistí světem, sami sebou, neví koho hledají, jestli vůbec někoho. Ale představa vířivek, saunových rituálů a ledových sprch jim dává alespoň nějaký směr.

Všichni tři cítí, že tohle by jim mohlo pomoci...aspoň na chvíli...dodat energii a chuť pokračovat dál...Pomalost procedur.

Snaží se nemyslet na to, že tohle může být jenom únik od toho nepříjemného stavu, který mnohdy neumí pojmenovat a který je zasunut někde v zadu hlavy. Že tím možná jen podpoří svou individuální odolnost, která může souviset s hodnotovou mapou systému, kde negativní emoce jsou brány jako jejich vlastní selhání, které má být překonáno.

Pozorují těla ostatních lidí, které tahle budova hostí. Spousta těl v bílých župancích, pomalu se šourající kolem zvlněné vodní plochy. Jejich pohyb připomíná bezlisté větve pohupující se ve větru. Je slyšet šustění županů a šoupání papučí. Pomalé pohyby vytvářejí zvláštní basový tón. Vodní plocha jemně vlní vzduch, přináší střídavě závan tepla a chladu.

Místo určené k odpočinku. „Bez starostí“. Cítí, že uplynul nějaký čas. Nedívají se na hodiny. Jen tak pocitově. Všichni tři si oblékají bílý župan a nasazují bílé papučky, které vyfasovali při vstupu a přidávají se do houfu šourajících se lidí. Jejich chůze se zpomaluje.

Lázně jim dávají možnost konečně si dovolit procítit tu ustavičnou únavu. Malá, neviditelná, urputná, neodpíratelná. Takové malé smyslové vypětí, které nepřestává.

Toužili aby ta únava alespoň nebyla nesmyslná. Aby třeba byla součástí celku. Aby proudila mezi těly. Aby únava znamenala něco jako důkaz přítomnosti druhých těl. Aby únava byla součástí širšího příběhu. Příběhu, o kterém by mohli u piva večer říct : to je naše únava. Dnešní den měl smysl.

Konečně si dovolili nedělat nic.¹⁸

¹⁷ HEDVA, Johanna; KOMANICKÁ, Daniela; LAZARD, Carolyn Lieba Francois a PATSAVAS, Alyson. *Iné telá.txt*. Přeložil Zuzana HRIVŇÁKOVÁ, přeložil Zuzana MIHÁLIKOVÁ, přeložil Olga PEK. .txt. [Praha]: Display - Sdružení pro výzkum a kolektivní praxi, 2018. ISBN 978-80-907883-5-0.

¹⁸ Tato práce zůstává bez závěru, neboť zatím nenalézám východisko z této situace. Nedostatek naděje na možnou změnu a nedostatek fantazie brání vytváření utopických scénářů. Bez možnosti odpočinku se zdá, že žádný pokrok není možný. Mobilizace by mohla přinést řešení, avšak otázka zůstává, kdo bude mít opravdu čas a sílu se zapojit.

Zvolit si nedokončenost, beze závěru, je pro mne atraktivní možnost. Začarovaný kruh zdánlivě nemá konec, ale neustále se pohybuje mezi středem a okrajem, vytvářející dynamickou a neustále se proměňující realitu.

ZDROJE

STEJSKALOVÁ, Tereza. *Smrt umělce - ať žijí pomocnice!*. Praha : Tranzit.cz, 2023.: Tranzit.cz, 2023. ISBN 978-80-87259-59-7.

BASAR, Shumon; COUPLAND a OBRIST. *The Extreme Self: Age of You*. Walther & Franz König, 2021. ISBN 978-80-87259-59-7.

HEDVA, Johanna; KOMANICKÁ, Daniela; LAZARD, Carolyn Lieba Francois a PATSAVAS, Alyson. *Iné telá.txt*. Přeložil Zuzana HRIVŇÁKOVÁ, přeložil Zuzana MIHÁLIKOVÁ, přeložil Olga PEK. .txt. [Praha]: Display - Sdružení pro výzkum a kolektivní praxi, 2018. ISBN 978-80-907883-5-0.

THOMPSON, J.A. *The Great Burnout*. Walther & Franz König, 2023. ISBN 978-0645767308.

CVETKOVICH, A. (2012). *Depression: A Public Feeling*. Duke University Press.

ILLOUZ, E. (2013). *Cold Intimacies: The Making of Emotional Capitalism*. John Wiley & Sons.

FISHER, Mark. *K-punk: výběr z textů*. Přeložil Ondřej TRHOŇ, přeložil Jan TRNKA. [Ostrava]: Ostravská univerzita, Fakulta umění, [2022]. ISBN 978-80-7599-253-6.

ONLINE ZDROJE

STILINOVIC, Mladen, „Chvála lenosti“, in: BALADRÁN, Zbynek; HAVRÁNEK, Vít; KREJCOVÁ, Vera. *Atlas transformace*, Praha: tranzit.cz, 2009, Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html//lenost/chvala-lenosti.html>. [cit. 2024-05-15].

ŠIMKOVÁ, Barbora. Why I don't enjoy making art (anymore). Online. *Etc magazine*. 2024, roč. March 2024, č. ETC.#3: Selling Out, s. 1. Dostupné z: <https://etcmagazine.art/Issue-3>. [cit. 2024-05-15].

Návštěvnost muzeí, galerií a památníků 2022. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.statistikakultury.cz/navstevnost-muzei-galerii-a-pamatniku-2022/>. [cit. 2024-05-15].

Luhovaný Vincent, jak jej známe končí. Online. *Festival Luhovaný Vincent*. 2017. Dostupné z: <https://www.luhovanyvincent.cz/luhovany-vincent-jak-jej-zname-konci/>. [cit. 2024-05-15].

BARTLOVÁ, Anežka. Jak to vypadá se statusem umělce? Online. 2024, s. 1. Dostupné z: <https://artalk.info/news/jaky-muze-byt-status-umelce>. [cit. 2024-05-15].

Sociální situace umělce/umělkyně, kurátora/kurátorky a kritika/kritičky. Online. *Spolek Skutek*. 2017, s. 3. Dostupné z: <https://spolekskutek.cz/project/socialni-situace/>. [cit. 2024-05-15].